

Oleg Puhliak. *Srazhenie pri Gross-Ekau (Iecava) 7 (19) iiulia 1812 goda.*

Rīga: Etra, 2012. 56 s.

ISBN 978-9934-8331-0-6

(Oļegs Puhļaks. *Kauja pie Iecavas 1812. gada 7. (19.) jūlijā*)

1812. gada kara jubilejai veltītajā sērijā iznākusi arī Oļega Puhļaka grāmata par vienu no Latvijas teritorijā notikušajām kaujām 1812. gada kara laikā – Iecavas kauju, kas bija pirmā nozīmīgā sadursme starp Napoleona karaspēkā ietilpstošo prūšu kontingentu un Rīgu sargājošo krievu armijas daļu. Kā pats autors vairākkārt norādījis, 7. (19.) jūlija kauja pie Iecavas deva pamatu tālākai kara attīstībai Latvijas teritorijā un karojošajām pusēm ļāva novērtēt pretinieku un izdarīt attiecīgus secinājumus.

Šī nav pirmā O. Puhļaka grāmata par 1812. gadu, tādēļ autors vairs necenšas iesākt savu darbu ar plašāku ieskatu kara iemeslu vai vispārējās kara norises atspoguļošanā, jo to iespējams iegūt no iepriekšējiem šogad iznākušajiem darbiem, bet uzreiz pievēršas Prūsijas palīgkorpusa ienākšanai Latvijas teritorijā. Kā pieņemts darbos par karu vēsturi, O. Puhļaks analizējis karojošo pušu spēku samērus, karaspēku sastāvu, tiem dotos uzdevumus, sadursmes pirms Iecavas kaujas un pašu kaujas gaitu.

Runājot par Rīgā sakoncentrētiem un pilsētas aizsardzībai paredzētiem krievu spēkiem, O. Puhļaks pieslien tradicionālajai historiogrāfijas tendencei kritiski novērtēt gan rezerves bataljonu kaujas spējas, gan Rīgas nocietinājumu stāvokli, gan artilēristu spējas rīkoties ar viņiem uzticēto aprīkojumu (7.–9. lpp.). Tāpat autors kritiski vērtē Rīgas amatnieku spējas palīdzēt artilērijas apkalpošanā. Šeit runa ir par aptuveni 200 Rīgas tirdzniecības palīgamatu locekļiem, kurus 1812. gada kara sākumā apmācīja darbībai ar artilērijas ieročiem, lai viņi nepieciešamības gadījumā varētu piedalīties pilsētas aizsardzībā. Šādu militārās vadības soli var uzskatīt par praktisku un racionāli pamatotu apstākļos, kad bija jūtams artilēristu trūkums. Ieroča apkalpē ietilpa cilvēki, kuri veica tīri mehāniskas darbības – pārbīdīja ieroci, piensena munīciju u. tml. Ļoti iespējams, ka šādas darbības tikpat veiksmīgi varēja veikt arī Rīgas liģeris.

10.–12. lpp. O. Puhļaks analizē ģenerālmajora Ivana Veļjaminova vienības uzdevumus un darbību kara pirmajās dienās. Autors atklātu atstājis

jautājumu, cik un kādas īsti karaspēka daļas ietilpa I. Veļjaminova vienībā, jo historiogrāfijā sastopami dažādi dati. Atšķirīgo informāciju visdrīzāk izraisījis apstākļi, ka tikai 1812. gada maijā tika izdots rīkojums sakoncentrēt vairākus rezerves bataljonus un eskadronus Bauskā, lai operētu ar tiem Lietuvas un Kurzemes teritorijā. Spēki pienāca Bauskā pakāpeniski no dažādām vietām, t.sk. no Daugavpils un Cēsīm, tādēļ arī dati brīžiem var atšķirties. Kopumā bija paredzēts sakoncentrēt I. Veļjaminova pakļautībā astoņus kājnieku, četrus jēgeru bataljonus un tiem piekomandētus četrus dragūnu eskadronus. Jūnija sākumā līdz tam 1. korpusā ietilpstošajam majora Ivana Seļivanova II Donas kazaku pulkam tika pavēlēts atkāpties no Lietuvas teritorijas Jelgavas virzienā un pāriet Rīgas kara gubernatora ģenerālleitnanta Ivana Esena I komandā. Šīs pavēles rezultātā arī Donas kazaku pulks sadarbojās ar I. Veļjaminova vienību, lai gan tās sākotnējā sastāvā neietilpa. Visas minētās karaspēka daļas piedalījās Iecavas kaujā. Minot kopējo krievu vienības sastāvu Iecavas kaujas laikā, O. Puhļaks uzticējies Nikolaja Poļikarpova uz avotu materiāliem balstītajam un internetā ievietotajam rakstam. Šie dati ne pilnībā sakrīt ar citiem pieejamajiem avotiem, tādēļ ir vērts tos salīdzināt:

	Kur minēts		
	Poļikarpovs ¹	Leviss ²	Graverts ³
<i>Kājnieku pulku rezerves bataljoni</i>			
Belozerskas	X		
Volinijas	X	X	X
Koporjes	X	X	X
Minskas	X	X	

¹ Nikolai Polikarpov (2011). Srazhenie pri myze ili pri kirkhshpile (pogoste) Gross-Ekau na doroge iz gor. Rigi cherez myzu Dalenkirkhen v gor. Bausk. Pieejams: <http://www.memorandum.ru/1812db/?action=list&table=Subject&query=Type=4 and Syear=1812&id=83&type=4&cursor=3&step=&sort=ORDER BY Autor DESC&title=Все события 1812 года&page=1#list83> (skatīts 28.08.2012.).

² Ģenerālleitnanta Fjodora Levisa of Menāra pārskats par kritušajiem, ievainotajiem un bez vēsts pazudušajiem pēc Iecavas kaujas [krievu val.], 16.07.1812. *Latvijas Nacionālais arhīvs – Latvijas Valsts vēstures arhīvs*, 1–12–607, 294. lpp.

³ Prūsijas palīgkorpusa komandiera ģenerāļa J. Graverta ziņojums X korpusa komandierim maršalam Etjēnam Makdonaldam par Iecavas kauju, 19.07.1812. No: Gabriel Fabry (1900). *Campagne de Russie (1812)*. T. 1. Opérationns militaires (24 juin–19 juillet). Paris: L. Gougy, p. 644.

	Kur minēts		
	Poļikarpovs	Leviss	Graverts
Rēveles	X	X	X
Toboļskas	X	X	
<i>Jēgeru pulku rezerves bataljoni</i>			
4.	X	X	X
20.	X	X	X
21.	X	X	
23.		X	X
24.		X	X
30.	X		
34.	X	X	X
<i>Artilērija</i>			
5. brigādes 10. vieglā rota	X	X	10 ieroči
<i>Kavalērijas pulku rezerves eskadroni</i>			
Rīgas dragūnu	X	X	X
Kazaņas dragūnu	X	X	X
Jamburgas dragūnu	X	X	X
Ņižinas dragūnu	X	X	X
Poļu ulānu 2	X	X	X
Grodņas huzāru 2	X	X	X
<i>Kazaku pulks</i>			
Seļivanova II	X	X	X

Tā kā zināms, ka pāris bataljonu F. Leviss of Menārs atstāja Jelgavā, tad iespējams, ka tie bijuši tieši Belozerskas un 30. jēgeru pulka rezerves bataljoni.

7. (19.) jūlija pirmskaujas notikumu aprakstu O. Puhļaks balsta uz jau veselu gadsimtu pētniekiem pieejamajiem publicētajiem prūšu korpusa materiāliem, kurus izmantojusi liela daļa autoru, kas apraksta Iecavas kaujas gaitu. Toties 19. gs. sākuma Iecavas aprakstu O. Puhļaks papildinājis ar mūsdienu vides objektiem, kas jebkuram lasītājam, kurš pabijis Iecavā, ļauj vieglāk orientēties ģeogrāfiskajos nosaukumos

un punktos. Tam palīdz arī fotogrāfijas un vairāki grāmatā ievietotie plāni.

28.–39. lpp. O. Puhļaks izklāsta Iecavas kaujas gaitu, balstoties pārsvārā uz Viktora Žamova sacerējumu⁴ un sniedzot savus komentārus un secinājumus. Tāpat kā lielākā daļa autoru, arī O. Puhļaks norāda historiogrāfijā un avotos pastāvošos dažādos viedokļus par krievu pusē iesaistīto karavīru skaitu, bet piekrīt uzskatam, ka prūšu pusē bijis ievērojams skaitliskais pārsvars. Toties autors apšaubā ģenerālmajora Frīdriha Kleista vadīto spēku iespēju ieņemt tiltu pār Iecavas upi pie Iecavas muižas un uzskata, ka tie savienojušies ar ģenerāļa Jūlija Graverta spēkiem tikai pie Iecavas ciemata, kur atradās otrs tilts pār Iecavas upi. Saglabājušos prūšu avotos hronoloģiski pirmais notikums, kas aprakstīts, ir Graverta kolonnas uzbrukuma sākums, kura laikā prūši atkarājuši no krieviem tiltu pie Iecavas ciemata un pastorātu upes labajā krastā. Pēc tam tiek aprakstīts, kā F. Kleists no savas kolonnas atdalīja jēgerus un strēlniekus, kuri padzina pretinieku no Iecavas pils, tādējādi atklājot komunikāciju ar J. Gravertu.⁵ Lai ieņemtu muižas galveno ēku, t.s. Iecavas pili, kas atradās kreisajā krastā, F. Kleista karavīriem būtu bijis jāšķērso tilts. Tomēr precīzāku informāciju par šo notikumu pagaidām nav izdevies atrast. Zināms, ka kauja sākās ap pulksten 19 vakarā, bet ap pulksten 22 no pils atkāpušies krievu karavīri radīja sajukumu prūšu aizmugurē un atkarāja vienu lielgabalu pie Iecavas kroga, kas atradās upes labajā krastā. 40. un 41. lpp. O. Puhļaks ievietojis kaujas norises shēmas, lai uzskatāmāk ilustrētu notikumu gaitu.

Minot krievu zaudējumus kaujā (43.–44. lpp.), O. Puhļaks uzskaita tos no jau minētā N. Poļikarpova raksta, kas gan nesniedz ziņas par visiem bataljoniem. Autoram nav bijuši pieejami dati arī par ievainotajiem. Šeit vērts atzīmēt, ka N. Poļikarpova no pulku materiāliem iegūtās ziņas lielā mērā atšķiras no recenzijā jau minētā F. Levisa of Menāra pārskata par zaudējumiem. Skaitļi sakrīt tikai attiecībā uz Toboļskas un Minskas kājnieku pulku bataljoniem un Grodņas huzāru eskadroniem. Līdz ar to atšķiras arī kopējā kritušo un pazudušo summa. Pagaidām nav skaidrs, kādēļ radušās tādas nesakritības.

Runājot jau par Iecavas kaujas sekām, O. Puhļaks norāda, ka Rīgas priekšpilsētu nodedzināšanu var uzskatīt par vienu no tām. Protams,

⁴ Viktor Zhamov (1912). *Otechestvennaia voina 1812 g. Operatsii v napravlenii Til'zit – Mitava – Riga*. Rīga: Rizhskoe Gorodskoe Upravlenie.

⁵ Anton Seydlitz (1823). *Tagebuch des Königlich Preußisches Armeekorps unter Befehl des General-Lieutenants von York im Feldzuge von 1812*. T. 1. Berlin: Mittler, S. 197.

starp šiem notikumiem var vilkt paralēles, bet, pat ja kaujas iznākums būtu bijis labvēlīgāks krieviem, F. Leviss of Menārs ar savu mazo vienību nebūtu varējis aizkavēt Kurzemes nonākšanu pretinieka rokās. Labākajā gadījumā krievi to būtu attālinājuši par dažām dienām – un Rīgas priekšpilsētas tāpat nāktos nodedzināt. Kā savdabīgu krievu ieguvumu no kaujas O. Puhļaks min ģenerāļa J. Graverta kritienu no zirga, kam sekoja Prūsijas palīgkorpusa komandiera maiņa. Korpusu sāka komandēt Prūsijas un Francijas savienību neatbalstošais ģenerālis Johans Jorks.⁶ O. Puhļaks uzsvēris viņa nelielo aktivitāti pie Rīgas turpmākajos kara mēnešos. Tomēr J. Jorka nostāju ir iespējams saprast. Kādēļ viņam mēģināt triecienā ieņemt Rīgu no kreisā krasta, kur krievi veikuši plašus nocietināšanas darbus, un likt prūšiem ciest neizbēgamus zaudējumus, kamēr Makdonalds atradās pie Daugavpils un nedarīja neko, lai palīdzētu prūšiem? Bet tieši Makdonalds bija tas, kuram Napoleons pastāvīgi atgādināja par nepieciešamību aktīvāk rīkoties viņa ieņemtajās teritorijās.

Darba noslēgumā O. Puhļaks aplūko piemiņas jautājumus un secina, ka neviena prūšu vai krievu apbedījumu vieta nav atzīmēta ar piemiņas zīmi un tikai pēc senām leģendām identificējamās vairākas vietas Iecavā, kur varētu būt apbedīti 1812. gadā kritušie karavīri.

Beidzot recenziju, var atzīmēt, ka O. Puhļaka aktivitāte, šogad izdodot vairākas grāmatīņas par 1812. gadu, ļāvusi vietējiem lasītājiem iepazīties ar dažādiem 1812. gada kara aspektiem, kas skāruši tieši Latvijas teritoriju. Krievijā šogad pieejamajā literatūras gūzmā par 1812. gadu var “noslikt” un atrast tajā saturīgu informāciju par notikumiem Latvijā ir vairāk nekā sarežģīti. O. Puhļaka darbi piedāvā tam labu alternatīvu, jo autors raugās uz notikumiem no vietējās vēstures interesenta skatpunkta.

Anita Čerpinska

⁶ Priekšvārdā 2. lpp. Graverta vietā kā franču atbalstītājs minēts Kleists, bet tā visdrīzāk ir pārrakstīšanās kļūme.